

ЛІТЕРАТУРНА КРИТИКА В ЖУРНАЛІ «НАША ЗЕМЛЯ»

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (52)

УДК 82.0:821.161.2.09(477.87)

DOI: 10.24144/2663-6840/2024.2(52).239–247

Ференц Н. Літературна критика в журналі «Наша земля»; кількість бібліографічних джерел – 25; мова українська.

Анотація. У статті розглядаються проблематика, жанрові особливості літературної критики на сторінках журналу «Наша земля». Акцентується, що журнал стояв на соборницьких позиціях, відстоював думку, що Закарпаття – частина української землі, закарпатці є українцями, боролися проти денаціоналізації. Автори літературно-критичних статей постійно наголошували на історичній спільності населення з обох боків Карпат, виступали проти чехізації, русифікації, так званого русинства, підтримуваного окупаційною владою, відстоювали українську мову, пропагували українську культуру, вели полеміку з антиукраїнськими виданнями. Внесок журналу у відродження української культури важко переоцінити. Журнал пропагував твори класиків української літератури Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, які будили національну свідомість, наголошував, що усі вони представники українського народу, частиною якого є і Закарпаття. Журнал друкував твори, які не могли в той час бути надрукованими в Радянській Україні, маємо на увазі вірші П. Тичини «Шовіністичне», «І буде так», «Зразу ж за селом». Найбільш поширеними жанрами літературної критики журналу «Наша земля» були літературно-критичні огляди, ювілейні статті, літературні портрети, звітні репортажі, в яких описувалися обставини, хід культурних заходів, присвячених видатним митцям і подіям, інформаційні повідомлення з короткими анотаціями. Літературну критику у журналі найчастіше представляли Августин Крук і Василь Гренджа-Донський. Журнал публікував статті відомих українських літературознавців із інших областей України. У статті зазначено, що певне уявлення про художню літературу і її критичне сприйняття дають постійні рубрики «Нашої землі» «Літературно-художня хроніка», «По Підкарпатті», «З радянської України». Слід наголосити, що рівень тогочасної літературної критики журналу поступається рівню самої літератури.

Ключові слова: А. Крук, В. Гренджа-Донський, О. Духнович, Т. Шевченко, критика.

Формулювання проблеми. Особливості літературної критики у журналі «Наша земля» не були об'єктом окремих наукових досліджень. Дослідники творчості В. Гренджі-Донського згадують журнал, однак літературно-критичні статті не аналізують.

Аналіз досліджень. Літературній критиці журналу «Наша земля» не поталанило на дослідників. Мусимо зазначити, що сама критика не має великих здобутків, однак те, що з'явилося на сторінках журналу заслуговує на увагу. Окремі літературно-критичні статті журналу були предметом аналізу Н. Ференц. Маємо на увазі статті «В. Гренджа-Донський як редактор журналу «Наша земля», «Я в «Нашу землю» вложив свою душу», «Духнович на сторінках журналу «Наша земля», «Роль журналу «Наша земля» в утвердженні української національної ідеї», «Роль журналу «Наша земля» в боротьбі за соборність України». Про роль і значення журналу писав О. Мишанич, який назвав його найкращим виданням на Закарпатті до радянської влади.

Мета статті – розкрити особливості літературної критики журналу «Наша земля».

Методи та методика дослідження. Серед методів, за допомогою яких розкрито поставлену проблему, виокремлено культурно-історичний, текстологічний і аксіологічний.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні важко сказати, де з'явилася ініціатива видавати журнал – у радянській Україні чи в Чехословацькій компартії. Влітку 1926 року, у Перечині над програмою журналу працювала спеціальна комісія. Відомо, що комісар УРСР Микола Скрипник обіцяв замовити 500 примірників видання для радянської України. Про це В. Гренджа-Донський дізнався від Антона Дівни-

ча і співробітника кафедри з національного питання Українського інституту марксизму Олександра Бадана, які згодилися бути закулісними редакторами й коректорами журналу. Вони походили з Галичини і не мали чехословацького громадянства.

Ідея мати власний журнал захопила В. Гренджу-Донського, який сподівався, що таке видання сприятиме українізації Закарпаття, а вона була для нього найважливішою справою. Він погодився бути редактором журналу, вніс пропозицію назвати його «Українська земля», однак на території Чехословаччини не могло бути мови про «Українську землю». Намагання В. Гренджі-Донського апелювати, що з'явилися «Русская земля», «Русский край», чому на тих самих правах заборонено видавати «Українську землю», не мало успіху. З тяжкою бідою влада дозволила назву «Наша земля».

Проблема з назвою затримала вихід журналу, який мав з'явитися у листопаді 1926 року, він побачив світ у лютому 1927 року, останній номер вийшов у січні 1929 року.

У першому номері журналу чітко визначені його завдання: організація опору денаціоналізаційних стремлінь, утвердження нашої національної і культурної єдності з усім українським народом.

Одним із найпоспідовніших захисників української культури і найкваліфікованішим критиком був Августин Крук (псевдонім Антона Дівнича). Його публікації відзначаються глибоким знанням літератури Закарпаття і турботою про її майбутнє. Він добре розумів важливу роль українського слова, української книжки в умовах національних і державницьких змагань народу. У статті «Ювілейний подарунок» А. Крук обурювався так званим пода-

рунком чехословацької влади, яка влаштувала низку свят з приводу десятирічного існування і зробила книжковий подарунок сільським бібліотекам, більшість книжок були російськомовними. Серед них твори О. Пушкіна, Л. Толстого, А. Чехова, М. Лермонтова, Ф. Достоевського, О. Островського. Критик питає: «Де ж твори Квітки, Шевченка, Куліша, Вовчка, Глібова, Нечуя-Левицького, гуцульського письменника Федьковича, Мирного, Грінченка, Тобілевича, Франка, Кобилянської, Стефаника, Олеса, Чупринки, Винниченка – не кажучи вже про десятки інших, далеко цікавіших підкарпатським сільським читачам за руських (російських) авторів, котрим не тільки мови, але й змісту сільські читачі не зрозуміють [Крук 1928, ч. 5, с. 2]. Українських книжок, констатує А. Крук, немає навіть п'яти, писаних фонетикою. Він заявляє, що закарпатці мають право знайомитися з російською літературою, але це не має робитися за рахунок української, ба навіть із виключенням української. До того ж твори із світової літератури теж подані російською, хоча є переклади тих самих творів українською мовою. Отже, робить висновок А. Крук, всюди, куди не повернешся, натрапляєш на «руський дух». З цього подвійного подарунку, стверджує А. Крук, є лише одна користь: «несвідомі дістануть в руки руську (російську) книжку й переконаються, що тої мови не розуміють» [Крук 1928, ч. 5, с. 2]. Критик вважає, що у зв'язку з тим, що уряд веде «русифікаторсько-чехізаційну політику», яку свідомо чи не свідомо підтримує інтелігенція, селянство повинно вимагати закуплення на 300 руських книжок 600 українських. Він застерігає не потішатися фразою «не з'їли нас мадяри, то й інші полонять зуби.. Бо чехізація піде вдесятеро скорше, чим ішла мадяризація» [Крук Ч. 5, с. 2].

Значну увагу приділяв А. Крук постаті О. Духновича. До 125 річниця з дня народження письменника він опублікував статтю «Александр Духнович». Серед заслуг О. Духновича А. Крук називає підручник, високу оцінку дає «Книжці читальній для начинающих» (1847), яка своїм змістом переважила навіть галицькі букварі. Нагадує, що й за цю книжечку був переслідуваний і раз мадярськими повстанцями арештований [Крук Ч. 4, с. 1].

Заслугою О. Духновича А. Крук вважає відкриття шкіл, налагодження зв'язків із Галичиною, ідею адміністративної злуки Руси Угорської з галицькими русинами. Однак плідна діяльність О. Духновича на полі народної освіти була, як зазначає А. Крук, короткою, згодом він «наплутав стільки, що сам обернув у нівець всю свою працю, сам став сіяти зневіру та врешті підпав під вплив мадяризації» [Крук 1928, ч. 4, с. 1].

Аналізуючи статті О. Духновича, присвячені питанням мови, А. Крук прослідковує кардинальні зміни у його поглядах. Він покликається на статтю О. Духновича, опубліковану у віденському «Вѣстнику для Русинов Австрийской Державы» (1850), в якій той зізнається, що турбується про мову карпато чи бескидо-руську, якою порушуються народи Галичини і Угорщини, котра «ще безь

украшеної, якъ проста художна невинна дѣвочка», але задержала ще чистоту «словесно-русского языка» О. Духновича\ закликає прикрасити її «пестрими косицями, бервинковими вѣночками», остерігатися, щобъ в самому оукрашені не безобразити важную лѣпоту ей чуждыми, иностранными барвами, пожичеными и взаемъ бранными оукрашеніями оздобляти прегрѣшиме... Має она множество драгоценныхъ бисерей, своими довольно зайдеся, только ихъ ржи очистити потребно буде» [Крук 1928, № 4, с. 1–2].

Однак трохи пізніше, в тому ж таки 1850 році, зазначає А. Крук, у статті «О словесномъ Русинов совокупленіи», О. Духнович вимагає церковно-слов'янської мови, радить її прибрати квітами з народної мови, яка буде годитися для церковно-слов'янської. На захист «мертвої церковно-слов'янської мови», відзначає А. Крук, О. Духнович виступив і у «Вѣстнику» (1850), а до народної мови почав ставитися відверто вороже. Коли в 1852 році з'явилася поема Антіна Могильницького «Скит Манявський», написана народною мовою, О. Духнович назвав її автора назадником, горнодушником. Його обурювала народна мова і народна граматика. А. Крук підтверджує це словами О. Духновича: «Якій то языкъ? Якая граматика? ... Нам двигати языкъ из пороха сельской грубости, не оутоптати въ грязи фразеологіи мужиков» [Крук 1928, ч. 4, с. 2]. Але три роки тому назад, згадує А. Крук, цією мовою О. Духнович написав п'єсу «Добродѣтель превышаетъ богатство». Народною мовою підготував підручник «Сокращенная грамматика письменного русского языка», але за його згодою книжка була перероблена ... на російську граматику.

Усю, за словами А. Крука, «лють», що набралася «в нього на народовців», О. Духнович вилив на народну мову, «коли «Зоря Галицька» і віденський «Вѣстник» почали друкувати народною мовою». Народну мову він назвав безправною, простою служанкою, беззбучною, «валяющоюся по корчмамъ и по вольнымъ домамъ». А. Крук заявив, що в жодного народу не можна зустріти такої зневаги до народної мови, «ще унікат безпримірний і ніде неможливий. Це одно повинно вистарчити цілковито, щоби кожний, хто дійсно шанує свою мову, а тим і свою національність, витер із своєї пам'яті ім'я Духновича» [Крук 1928, ч. 4, с. 2]. Духнович, зазначає А. Крук, пропагував російську мову, хоч її не знав, «до смерти не навчився», вона була чужа закарпатській інтелігенції і сприяла наступу мадяризації. А. Крук поділяє думку І. Франка, що О. Духнович був чоловіком «без сумніву доброї волі, але невлічимо запутаним у мові й політичні доктрини». Особливо обурився критик ставленням О. Духновича до української літератури, в якій він не побачив «доброго вкуса» і рекомендацією «Призначити її для корчми «Грицеви и Иванови», щоб помісявся, нареготался, але не образовался» [Крук 1928, ч. 5, с. 3].

Негативне ставлення О. Духновича до народної мови, зазначав А. Крук, «знівечило його добрі заміри в справі піднесення освоїти серед народу,

довело інтелігенцію до зневіри, він сам спричинився до усунення гальм мадяризації ... став прапорним мужем з одного боку русинств ... а з другого боку явного русофільства під проводом общества його імені» [Крук Ч. 4, с. 4].

На думку А. Крука, О. Духнович настільки перестарілий, що сьогодні його майже ніхто не читає. Поетичні твори О. Духновича рідко кому цікаві своїм змістом, до того писані страшною мертвою мовою, а п'єса «Добродітель» має примітивну композицію, вона несценічна. Погляди О. Духновича на театр А. Крук називає застарілими.

Наприкінці статті А. Крук знову повертається до питання ставлення О. Духновича до народної мови, заявляє, що ми не можемо «бити поклони перед людиною, що так безмірно образила нашу найбільшу святість: нашу народню мову» і відкинути і висунутого за допомогою чехізаторів «генія й великана». За «нечувані» зневаги народньої літератури, за пропагування «салонної», чужої нам російської мови – ми сьогодні кінчаємо на все з Духновичем, «відступаємо його салонам його теперішніх наслідників» [Крук Ч. 4, с. 4].

Критикує А. Крук пісню О. Духновича «Я русин был», називає її шкідливою, бо чеським імперіалістам тільки того треба, «щоби ми не почували себе українцями». Він закликає визволитися «зовсім від всякого впливу Духновича» [Крук Ч. 4, с. 4].

У статті «Будуймо на порожні! (Думки про підкарпатську літературу)» А. Крук заявляв, що О. Духнович «іронією долі став прапорним мужем і народовців, і русофілів», автохтонні патріоти, підкарпатські інтелігенти не знають таких геніїв, як Духнович, Павлович, Фенцик, а «про народ нема що казати», їх твори (зміст, мова) писані незрозумілою мовою: церковнослов'янською або «великорусською». Народ, стверджує критик, не розуміє творів О. Духновича, і коли б не два вірші «Я русин был» і «Подкарпатські Русини», «що стали гімнами, тоді й він, як всі інші поети та письменники, попав би в забуття». До речі, А. Крук поділяє думку В. Бирчака, що вірш «Я русин был» має перш за все лише історичне значення, він не витримує критики «з погляду поетичної ритміки, не кажучи вже про мову» [Крук 1928, № 1, с. 15]. Він називає твори Духновича, Павловича, Кралицького, Гомічкова, Фенчика, Попрадова, Матяцкова забутою літературою, «архівним матеріалом», стверджує, що цими творами ніхто не цікавиться, їх не варто перевидавати. Укладачі шкільних читанок, вміщуючи твори цих письменників поруч із творами українських письменників, «роблять добру послугу», бо твори підкарпатських письменників «представляються дуже не відродно», і читач має можливість порівняти твір, написаний язичієм і народною мовою. А. Крук цитує вірші О. Духновича «М'сяц» і чотирнадцятирічної Марійки Вурсти. Він уникає детальних коментарів, не порівнює цитовані твори, сподівається, що читачам більше сподобається твір молоді авторки, мелодійний, написаний народною мовою.

А. Крук стверджує, що літературний дорожок «Закарпаття до першої світової війни» дуже маленький або навіть жадний, щоб заповнити «порожнє місце В. Бирчак подає імена Юрія Жатковича, Гіядора Стрипського та Августина Волошина», котрих до літератури зачислити не можна [Крук 1928, ч. 1, с. 16]. Це твердження не можна вважати об'єктивним, воно надто категоричне. Можна погодитися, що багато оповідань Ю. Жатковича написані під впливом Маковея і Стороженка, однак не все написане письменником суцільний плагіат.

Важко погодитися із твердженням А. Крука, що А. Волошин «в красній літературі теж не займає жадного місця». Що стосується Гіядора Стрипського – то це перший підкарпатський учений, який почав вивчати давню літературу Закарпаття. Його праці, за словами В. Бирчака «повні любови до рідної мови, яку автор розвиває, підносить і вдосконалює» [Бирчак. 1993, 152].

Твори, зокрема драми А. Волошина, позитивно оцінював В. Бирчак, який зазначав, що письменник створив живі типи селян, торкався найпекучіших справ «нинішнього села Підкарпатської Русі». Всебічну об'єктивну оцінку його творам дали О. Мишанич і П. Чучка [Августин Волошин. Твори. Упорядкування, передмова, підготовка текстів та примітки Олексі Мишанича і Павла Чучки. Ужгород: Гражда, 1995. С. 5–36].

Здобутком літератури А. Крук вважає популяризацію фольклорних і етнографічних матеріалів, збірники Гнатюка, Врабеля, Немеша, записи братів Дем'янів. Він позитивно оцінює оповідання Л. Дем'яна «Чорт на весіллі» і «Відьма», однак зауважує, що спроби письменника вийти за межі фольклору – не дуже вдалі.

А. Крук сподівався, що після першої світової війни, розвалу Мадярщини підкарпатська література «розвіте» і зізнався, що надії його не оправдалися. Багато письменників не звертають увагу на вартість своїх творів, пишуть, щоб бути надрукованими, не соромляться підписуватися під написаним. Усе те, що вони надсилали на літературні конкурси, оголошені шкільним рефератом і «Просвітою», стверджує критик, далеке від справжнього мистецтва, однак є такі автори, «котрі при відповідній праці над собою зможуть здобути, навіть цінні вклади до всеукраїнської літератури» [Крук 1928, ч. 1, с. 17]. На перше місце серед них А. Крук поставив В. Гренджу-Донського, поезія якого не відзначається вишуканістю форм, однак приємно вражає гарною мовою. Він звернув увагу на збагачення тематики віршів поета, який спершу обмежувався оспівуванням краси природи, а згодом почав «прозрівати з романтичного захоплення», зірвав прикрашуючі серпанки, яких сам навішав на «рідний край» і які вітають його прикладом інші [Крук 1928, ч. 1, с. 17].

Серед тих, які наслідують і переспівують В. Гренджу-Донського, А. Крук називає Ю. Боршоша-Кум'ятського і П. Міговка. До порівнянь їх текстів критик не вдається; згадує поетів, що друкувалися в альманасі «Трембіта» (Васка, Ворона), але тепер замовкли.

Серед тих, які пишуть, «але на їх писання шкода інколи паперу», А. Крук називає Дмитра Поповича, який представив неграмотний вірш ще й написав як на глум із літератури «мелодрама». А. Крук його не цитує, доводиться вірити йому на слово.

Із прозаїків А. Крук виділяє Л. Дем'яна і О. Маркуша. З прикрістю зауважує, що нема на Підкарпатті жодного драматурга.

Завершує він огляд літератури Закарпаття словами: «підкарпатська література ... слабенька», «підкарпатської літератури властиво немає».

Підкарпаття «не видало досі ні одного такого письменника, як напр. видала та сама маленька Буковина: Федьковича й Кобилянську. Підкарпатські письменники – на жаль – не взираються на великій українській літературі, але все-таки орієнтуються на підкарпатських покійниках» [Крук 1928, ч. 1, с. 18].

А. Крук дякує долі за видатних письменників: Черкасенка, Бирчака, Пачовського, Підгірянку, – які радо прислужилися б своїми порадами і оцінкам, коли б до них зверталися. Він закликає спиратися на українську мову і українську літературу, «не піддаватися чехізації чи словакізації». Молодь і народ, зазначає А. Крук, «зачинає розуміти, що нашою літературою є література українська». Однак цього не здатні збагнути ті, що «стоять під гіпнозою мадярської великодержавності, або вислугуються новим панам. Вони й одні й другі стараються не допустити до пізнання національної єдності підкарпатського українського населення з українським народом» [Крук 1928, ч. 1, с. 17]. А. Крук закликає закарпатців стати українцями, відродитися, тоді жодна денаціоналізація не буде страшною.

Аналітична оглядова стаття А. Крука «Будуймо на ... порожні» викликала агресивну реакцію газети «Свобода». Редакцію обурив заклик критика «за своїї нашу рідну українську культуру й літературу або загинути». Але найбільше вразило читачів те, що «Свобода» закликає чеську поліцію покарати автора, який не є автохтоном, а дозволяє собі критикувати місцевих авторитетів типу Духновича. А. Крук заявив, що є стопроцентним автохтоном, але з незалежних від нього причин мусить писати під псевдонімом і ніколи не буде «безпорадно стояти перед авторитетами Духновича й інших, коли ті авторитети будуть нам в'язати руки та не допускати нас гасити чехізаторський пожар» [Крук 1928, ч. 2, с. 2].

До творчості О. Духновича А. Крука змусила повернутися ювілейна стаття Н.А. Бескида «Духнович», надрукована у першому номері журналу «Общества имени Александра Духновича», «Карпатській Свѣтъ» (1928. Год 1. 1–3,4). Н. Бескид стверджує, що Духнович був генієм, пробудив національне почуття і самосвідомість і тим урятував народ від смерті. А. Крук цитує лист О. Духновича від 6.06.1853 р. до Я. Головацького, у якому той повідомляє, що закарпатці «дуже смадярилися... Священники дома съ женами и дѣтьми по мадярски мондикають». В іншому листі скаржився: «У насъ мадяризмъ ростеть и распространяется голо-

сно»... З цього А. Крук робить закономірний висновок, що Духнович не пробудив національне почуття і самосвідомість, бо салони, для котрих він писав, смадярилися. Народ сам урятував себе від національної смерті і як не дивно це звучить тому, що дуже мало знав про «геніальність» Духновича. Народ держався тої зневажуваної Духновичем своєї «простої» мови та держався старих літературних пам'ятників на рідній мові [Крук 1928, ч. 4, с. 9].

Бажання Н. Бескида, щоб інтелігенція і народ пішли «путемъ къ спасенію Духновича», зазначає А. Крук, відноситься до русофільської інтелігенції, ця «дорога до русотянства завела інтелігенцію в обійми мадяризації» і «коли цей експеримент знову буде повторюватися, то він покінчиться – чехізацією» [Крук 1928, ч. 4, с. 9]. На щастя народ краще розуміє «цю дорогу до спасення через русифікацію до мадяризації й тою дорогою за русотянською інтелігенцією не зіде» [Крук 1928, ч. 4, с. 9].

Причиною помилок О. Духновича були ті умови, в яких він працював, і, за словами О. Рудловчак, «відірваність від вогника рідної культури, чи української, чи російської, ті провінціальні окопи, які все глибше запускались в його організм, і перш за все та історична суперечливість, яку викликали помилки буржуазної угорської революції 1848–1849 років, її заперечливе ставлення до питання національностей країни, внаслідок чого найреакційніша в даний час цісарська влада могла обвести себе ореолом спасителя національностей, що спричинилось до гострих ускладнень саме на закарпатському ґрунті» [Рудловчак Т. 3, с. 101]. Українську літературну мову, яка в той час сформувалася і відрізнялася від місцевих діалектів, О. Духнович, за спостереженням О. Рудловчак, сприймав, як «діалект, піднесений на ступінь писемної мови, як смішеніє простонародного с польским і як засіб роз'єднання малоруського етносу, тому з такою пристрасною виступав проти введення її у практику» [Там само]. Перебуваючи на позиціях русофільства, він «вбачав в українській літературній мові тенденцію відриву від російської спільності і культури, сепаратистську установку, і це ще більше гнало його на протестні виступи проти мовної орієнтації. Бо для нього єдність з російським народом була питанням життя і смерті» [Рудловчак Т. 3, с. 102]. О. Духнович був переконаний, що Росія допоможе закарпатцям вивратися з неволі.

Надто критичний пафос публікацій А. Крука про О. Духновича пояснюється тогочасним суспільно-політичним і культурно-освітнім становищем на Закарпатті. Першочерговим завданням журналу «Наша земля» в умовах соціального і національного гніту була боротьба проти денаціоналізації, утвердження національної єдності «з великим українським народом» [Там само].

Необхідно відзначити, що А. Крук добре знав літературу Закарпаття, був вимогливим критиком, він вважав, що призначення критики визначити, що належить до літератури, а що до макулатури. Він настійливо радив письменникам вивчати мову, ознайомитися з поезикою художнього твору, знати,

що таке ритм, рима. Аналізуючи вірш Д. Поповича «Ісповнився сон», опублікований у газеті «Свобода» за 1927 рік, А. Крук відзначав, що там немає жодної поезії, нема жодної мови. На конкретних прикладах він показує абсолютну безпомічність автора, не спроможного дотримуватися віршового розміру, підібрати рими, вважає, що «Свобода» зробила ведмежу послугу автору, пускаючи твір у такому «неотесаному виді».

З літературно-критичними статтями на сторінках журналу «Наша земля» систематично виступав В. Гренджа-Донський. Він щиро зізнавався, що для нього найважливішою справою була українізація Закарпаття, «доки ще не запустили глибокі корені чехізація та сепаратистичні впливи русинізму».

Про ворогів України, її мови, культури В. Гренджа-Донський писав гостро, пристрасно, відверто. У рецензії «Із смітника «Общества ім. Духновича»» він піддав критиці брошуру москвофіла, україножера І. Лаппа «Происхождение украинской идеологии новейшего времени», у якій той назвав українську мову «провинциальним діалектом Южной России». В. Гренджа-Донський писав, що така ідея могла з'явитися лише у спаралізованому гнилому мозку московської чорносотенщини. Росіяни так не вважають, Петроградська академія наук визнала український народ і його мову, москвофіли «оперують лише брехнею, тримаються лише несвідомісти нашого населення і підтримкою деяких політичних партій» [Гренджа-Донський. 1927, ч. 6, с. 3]. Емоції В. Гренджі-Донського нестримні, сповнені гнівом. До глибини душі його обурили твердження І. Лаппа, що Шевченко «не разрывал с русским народом», «мыслил по русски», «не чужою представлялась ему Россия, а родною». «Значить, заявляє В. Гренджа-Донський, – двадцять років у тюрмі і неволі, й роки під поліцейським доглядом пробув він тільки із своєї доброї волі» [Гренджа-Донський. 1927, ч. 6, с. 3]. Ці голі твердження В. Гренджа-Донський спростовує уривками з віршів поета «До Основ'яненка», «Катерина», «Розрита могила».

В. Гренджа-Донський був ініціатором заснування товариства молодих українських письменників на Підкарпатті, яке мало на меті згуртувати їх «для оборони Рідного Слова перед всякими напасниками». «Хочемо, – писав він, – щоб вони ввійшли до загальної української літератури й щоб широкі українські простори почули запах закарпатської смереки» [Гренджа-Донський. 1927, ч. 6, с. 11].

У творчому доробку В. Гренджі-Донського низка ювілейних статей про творчість відомих українських письменників. Найбільше уваги він присвятив творчості Т. Шевченка. За словами В. Гренджі-Донського, Шевченко «найбільший син того самого народу, котрого ми є нероздільною частиною. І ніхто не зможе нас відмежувати від його думок» [Гренджа-Донський. 1927, ч. 2, с. 3]. Для В. Гренджі-Донського Шевченко – символ національної єдності, піднімаючи голос на захист національної культури, він часто цитував Шевченка.

Слово Гренджі-Донського про Шевченка сповнене любов'ю, захопленням і вдячністю. Він за-

значав, що народ глибоко проймався його вірою, що «встане правда, встане воля», відчував, що Шевченко наш, його полум'яні слова «якби нам вичитані з душі. Про нас він каже: Окрадені, замучені / В путях умираєм» [В. Гренджа-Донський. 1927, ч. 2, с. 3].

Такого генія, зазначає В. Гренджа-Донський, могла зродити тільки українська земля, яка сотні літ стогнала в неволі.

Слово В. Гренджі-Донського про Шевченка – не суха інформація, це емоційний, образний текст.

До тих, хто спричинився до піднесення літературного відродження Закарпаття, В. Гренджа-Донський відносив Спірипидона Черкасенка. Він писав, що поезії, п'єси С. Черкасенка забезпечили йому місце між незабутніми. В. Гренджа-Донський називає С. Черкасенка знаменитим поетом, «якого доля кинула далеко від рідного краю, аж на зелене Підкарпаття. Це його трагедія, а наше щастя» [В. Гренджа-Донський. 1927, ч. 1, с. 13].

Закінчуючи ювілейну статтю до 50-річчя з дня народження С. Черкасенка, В. Гренджа-Донський звертається до нього як до близької людини з побажанням: «Поживи між нами, почувай себе як дома між своїми, всі ми діти одної матері...! І прожий і твори ще хоч стільки як досі» [В. Гренджа-Донський. 1927, ч. 1, с. 14].

В. Гренджа-Донський не оминув увагою 40-літнього ювілею Ольги Кобилянської. Писав, що доля батьківщини О. Кобилянської Буковина має багато схожих рис із українським Підкарпаттям. «І там, і тут ішов процес винародовлювання українського населення, там германізовано, а тепер румунізується, а в нас мадяризовано» [В. Гренджа-Донський. 1927, № 10, с. 8]. В. Гренджа-Донський подає факти з біографії письменниці, співчуває їй, бо живе вона «в дуже прикрих матеріальних умовах», відрізана від рідної культури, цензура не допускає на Буковину «жодного друкованого українського слова».

В. Гренджа-Донський умів лаконічно окреслити художній світ митця, який ставав об'єктом його уваги, захоплюватися усім талановитим, що мало стосунків не лише до української культури. У статті «Людвиг Бетховен», присвяченій 100-літтю з дня смерті генія музики, який, за його словами, «обдарував увесь світ незрівнянними музичними творами», згадує цікавий факт, що пов'язував талановитого митця з Україною: меценатом Бетховена був українець Андрій Розумовський. Саме під впливом Розумовського Бетховен увів у свої твори мотиви українських народних пісень.

Багато статей журналу «Наша земля» опубліковано без підпису авторів як редакційні. Їх представляли рубрики журналу «Літературно-художня хроніка», «З радянської України». Багато таких статей присвячено Т. Шевченку. На обкладинці третього номера «Нашої землі» портрет Шевченка, на першій сторінці вірш В. Гренджі-Донського «Пророкові – великому Кобзареві». Далі – стаття без підпису «Тарас Шевченко». Її полемічний пафос, глибоке знання текстів поета мимоволі наштовхують на думку, що її автором міг бути Августин Крук. Автор статті пи-

сав, що в Росії і Галичині хочуть зробити з Шевченка пророка «козацько-української республіки, силою натягають на селянську постать Тараса рясу смиренного уніатського попа» [Крук 1928, ч. 3, с. 2]. А окремі шанувальники поета, оголошуючи кожне його слово святим, не звертають уваги, коли воно сказане. Автор статті згадує думку М. Драгоманова, який писав, що деякі шанувальники поета примазують «до святих слів свої, святять словами пророка кожну свою думку», вибирають з тих слів, що їм треба, до того ж перекичують їх. Критика обурює те, що так звані коментатори Шевченка, згадуючи твори поета про минуле України, його чарівні пейзажи, не пишуть, що він виступав проти тодішнього суспільного ладу, дворянства і попівства, як основ ладу, збудованого на визиску кріпацької праці, на захист «отих рабів німих», «людей закованих», закликав «пірвати кайдани». Такого Шевченка у нас не хочуть знати ті, що, за словами поета, є рабами («з кокардою на лобі»), лакеями («в золотій оздобі»). Автор статті закликає літераторів показувати Шевченка «не обкросного, не підфарбованого».

Проти обкросування і перекичення творів поета спрямована стаття без підпису автора «На що?», в якій йдеться про фальсифікацію Т. Шевченка у шкільних підручниках. Автор статті подає оригінал вірша Т. Шевченка «Сирота», який, до речі, у поета не має назви, а під ним перероблений варіант з «Азбуки», де скорочено кілька рядків, смушева шапка замінена шапкою з сукна, до того ж з'явилось угорське слово «надраги». У вірші Т. Шевченка 22 рядки, у цьому ж вірші, вміщеному в «Азбуці», 16. Вірш підписано «По Шевченку».

У «Малій читанці» (видання 1925 р.) перекичено Шевченкового «Послання». На місці слів «І немає злomu І На всій землі безконечній І Веселого дому» з'явилися «І не має злomu русинові І На всій землі безконечной І Веселого дому». Під віршем підпис Т. Шевченка. У рецензента виникає питання: «Чого тут приплетено «русина» до Шевченка».

У цій же читанці до закарпатського читача пристосований вірш «Вечір», його пам'ятаємо за першим рядком «Садок вишневий коло хати». У «Малій читанці» він, за словами рецензента, «жахливо покалічений», про що свідчать рядки: «Роботники з плугами йдуть», «Мати вдома вечерю ладить», «А мати хоче научати, І Что то им все Бог дарує».

Рецензент подав тексти без детальних порівнянь. Він звертається до читачів із запитанням: кому і навіщо потрібно, щоб шкільна молодь знайомила з Шевченком у такому покаліченому вигляді? «Чи це потрібно було на те, щоб Шевченко не виглядав краще за Духновича» [На що? Ч. 3, с. 5].

Окупаційна влада боялася Шевченка. Підтвердженням є інформація у цьому ж номері журналу «Поліція заборонила прочитати вірш Гренджі-Донському. Інцидент між автором і комісаром поліції». Інформацію завершує звернення до комісара комісії: «У вас револьвер при боці, вле ви проти одного поета такий сірий і маленький, що не має права

його ображувати. А врешті він вашого басу (тюрми – Н.Ф.) не страшиться» [ч. 3, с. 6].

У рубриці «По Підкарпатті» в інформації «Святкування ювілею Духновича» читаємо, що у всіх школах Хустщини вшановують 125-річчя О. Духновича, а свято Шевченка «зустрічається з боку шкільного реферату найменше з холодом, як не ворожістю, це ще один зайвий доказ, що влада підпирає «русинський» провансализм, щоб відділити нас від українського пня, щоби мати менший опір чехізації» [ч. 3, с. 15].

Із журнальної хроніки «Нашої землі» за 1928 рік довідуємося про міжнародний конкурс на проєкт пам'ятника Шевченка в Канаді, про роботу державного заповідника «Могила Тараса Шевченка», про фільм «Тарас Шевченко», знятий у Польщі, який після восьми місячної цензури польським Міністерством внутрішніх справ, в результаті якої було вирізано кілька епізодів, нарешті отримав дозвіл на демонстрування. Дванадцятий номер журналу за 1928 рік у рубриці «З радянської України» повідомляє про відкриття пам'ятника Шевченку до 70-річчя від дня смерті, готелю біля могили в Каневі, про організацію при Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка Літературного музею, в якому будуть зосереджені оригінали творів поета, окремі речі, про видання Київським Центральним історичним архівом нових документів під назвою «Походження Шевченка».

У рубриці «По Закарпатті» журнал подавав анотації про нові твори закарпатських письменників. У повідомленні «Нова п'єса на Закарпатті» йдеться про те, що В. Гренджа-Донський закінчив п'єсу з гуцульського побуту Закарпаття «На зеленій Гуцульщині», прилюдно прочитав частину твору своїм прихильникам. Журнал знайомив читачів з композицією п'єси, змістом усіх трьох дій.

У «Літературно-художній хроніці» систематично публікувалися матеріали про творчість українських письменників, які працювали в Радянській Україні, Галичині та Буковині. Привертають увагу статті без підпису про М. Коцюбинського «В 15-ту річницю смерті М. Коцюбинського» [1928, № 5, с. 14] та Івана Франка [1928, № 5, с. 17], про українську кінематографію [1928, № 6, с. 23].

На сторінках журналу побачили світ статті «Академік Кирило Студинський» Володимира Дорошенка, «Леся Українка» Бориса Якубського, документ, який передав племінник Степана Руданського Олександр Руданський, що проживав на Далекому Сході. Документ стосується заповіту Степана Руданського, згідно з яким він, повітовий лікар віддає частину своєї садиби в Ялті для будівництва міського фонтану. Іншу частину С. Руданський заповів кільком селам на Поділлі. Ця інформація доповнює творчий портрет відомого письменника, характеризує його насамперед як благородну людину.

Редакція журналу тримала в полі зору відгуки, рецензії про творчість письменників Закарпаття, які з'являлися на Східній Україні. Журнал передрукував статтю відомого критика Остапа Вересая. Ознайомившись із збірником «Трембіта», виданим «Про-

світою», О. Вересай звернув увагу на небуденний талант В. Гренджі-Донського, у творах якого «ніжні тони чисто ліричних настроїв доповнюються доволі гармонійно мужеськими тонами вдумливих, з долею Рідного краю зв'язаних рефлексій. Особливо гарно висловлюється наївна щирість поетового почування... – може як на сьогоднішній час – надто ідилічних, та все-таки глибоко відчутних [Вересай. 1928, ч. 4, с. 28]. Має рацію критик, що в багатьох творах поета домінує «тон меланхолійної задуми», а поема «Вставаймо» – річ слабша тому, що замість епічних малюнків і постатей маємо простий переказ фактів. Слушною є думка про надто просту форму твору, «надмір дієслівних римів». Позитивним О. Вересай вважає те, що поема «овіяна духом щирого захоплення революційного взриву, і це тут найкрасніше». Завершується рецензія словами: «таких поетів, як В. Гренджа-Донський побажати б як найбільше». Після них читаємо: «Сконфісковано». Отже не вся рецензія потрапила на сторінки журналу.

Редакція журналу зверталася до читачів із проханням записувати і надсилати до видання фольклорні матеріали (пісні, казки, легенди, перекази, анекдоти, приповідки, які обіцяла передавати до збірників Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Нагадувала, що ці матеріали будуть підтвердженням, що закарпатське населення є частиною українського народу, а не словацьким діалектом як стверджує чехословацька преса.

Журнал часто публікував матеріали про переслідування українського слова, української книжки. У замітці «Масові труси в Бичкові» читаємо, що в одному із найсвідоміших з українських сіл 150 жандармів робило обшуки в 200 домах, шукали український прапор, який подарувала бичківській молоді одна із київських організацій. Жандарми забрали українські книжки, газети і примірники

журналу «Наша земля». Це повідомлення завершується словами, що влада боїться українського слова, не хоче, щоб ми дізналися «про наших братів, про нашу Україну... Не хочуть, щоб ми довідалися, що то Воля, що то права людини, що то за народ, до котрого належимо і ми» [1928, ч. 10, с. 22].

Журнал «Наша земля» користувався увагою читачів Східної України, свідченням цього є лист із села Бобровице Чернігівської губернії. У ньому читаємо: «Радіємо за Вашу боротьбу на культурному фронті. Цікавимося Вашим відродженням та бажаємо успіху у Вашій праці для визволення народу з темноти та русинщини... Радіємо, що там народ живучий, поступовий, скида з себе віками обросле сміття, а що найважливіше – цікавиться нами» [Лист з України. 1928, ч. 10, с. 20].

Висновки. Журнал «Наша земля» мав чітку програму: стояв на проукраїнських позиціях, друкував матеріали, які свідчили про історичну спільність населення з обох боків Карпат, активно боровся проти денаціоналізації: чехізації, русифікації. Він відіграв значну роль в утвердженні національної свідомості закарпатців, вів постійну полеміку з антиукраїнськими виданнями. Вважав обов'язком розвінчувати твердження, що закарпатці не є українцями, а коли нема народу, то не може бути української літератури, виявляв інтерес не лише до творчості письменників Закарпаття, приділяв увагу митцям по той бік Карпат і зарубіжним, дотримувався думки, що література і літературна критика можуть сприяти утвердженню культурної єдності українців. Ідея культурної єдності усіх українців часто звучить у майже усіх статтях, літературно-критичних портретах, рецензіях. Слід зазначити, що тогочасна літературно-художня критика не завжди відповідала рівню художньої літератури.

Література

1. Бирчак В. Літературні стремління Підкарпатської Руси. Ужгород. Карпати. 200 с.
2. Гренджа-Донський В. Из смітника «Общества ім. Духновича». Наша земля. 1927. Ч. 2. С. 3.
3. Гренджа-Донський В. Тарас Шевченко. Наша земля. 1927. Ч. 1. С. 13–14.
4. Гренджа-Донський В. Ольга Кобилянська. З приводу 40-літнього ювілею літературної діяльності. Наша земля. Ч. 10. С. 8–9.
5. Гренджа-Донський В. Спиридон Теодосієвич Черкасенко. 50-літній ювілей народження і 25-літній ювілей літературної праці. Наша земля. 1927. Ч. 1. С. 13–14.
6. Гренджа-Донський В. Людвик Бетговен. Наша земля. 1927. Ч. 3. С. 14.
7. Добош І. Історія української журналістики Закарпаття 20–30 років ХХ ст. Івано-Франківськ. 1995. 128 с.
8. Крук А. PARTURIUNT MONTEC, NASCITUR RIDICULUS MUS (п. Дм. Поповичеві). Наша земля. 2928. Ч. 2. С. 20.
9. Крук А. Будуймо на ... порожні. Думки про підкарпатську літературу. Наша земля. 1928. Ч. 1. С. 14–18.
10. Крук А. Александр Духнович. 2028. Ч. 4. С. 1–4.
11. Крук А. Чудасія. Кличуть чеську поліцію до літературної дискусії. Наша земля. 1928. Ч. 2. С. 2–3.
12. Крук А. Новий журнал. Наша земля. 2028. Ч. 4. С. 8–9.
13. Крук А. Ювілейний подарунок. Наша земля. 2028. Ч. 5. С. 1–2.
14. Лист з України. Наша земля. 1928. Ч. 10. С. 20.
15. Лісовий П. Комуністична преса Закарпаття 20–30-х років. Львів. 1992. 184 с.
16. Масові труси в Бичкові. 1928. Ч. 10. С. 22.
17. Мишанич О. Тернові квіти полонин // Повернення. Київ. Видавництво Обереги. 1997. С. 145–165.
18. На що? (Шевченко в шкільних підручниках). Наша земля. 1928. Ч. 3. С. 4–5.

19. Невідомі документи про С. Руданського. Наша земля. 1928. Ч. 10. С. 28–29.
20. Поліція заборонила прочитати вірш Гренджі-Донському. – Інцидент між автором і комісаром поліції. Наша земля. 1928. Ч. 3. С. 6.
21. Рудловчак О. Невтомний оратай закарпатського журналістського поля. О. Духнович. Твори у 4 т. Т. 3. Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі. Відділ української літератури в Пряшеві. 1928. С. 11–108.
22. Святкування ювілею Духновича. Наша земля. 2028. Ч. 3. С. 15.
23. Ференц Н. Роль журналу. Наша земля в утвердженні української національної ідеї. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Збірник наукових праць. Ужгородський держ. університет. Ужгород. 1999. Вип. 1. С. 53–58.
24. Ференц Н. В. Гренджа-Донський як редактор журналу Наша земля // Надія Ференц. Поезія і поети Закарпаття: Літературно-критичні статті. Ужгород. Мистецька лінія. 2003. С. 49–56.
25. «Я в Нашу землю вложив свою душу» // Поетичні горизонти Закарпаття. Ужгород. Видавництво «Мистецька лінія». 2006. С. 82–89.

References

1. Byrchak V. (1927) Literaturni stremlinnia Pidkarpatskoi Rusy [Literary Aspirations of Subcarpathian Rus]. Uzhhorod. Karpaty. 200 s. [in Ukrainian].
2. Grendzha-Donskyi V. (1927) Iz smitnyka «Obshchestva im. Dukhnovycha» [From the Dump “Society Named after Dukhnovych”]. *Nasha zemlia*. Ch. 2. S. 3. [in Ukrainian].
3. Grendzha-Donskyi V. (1927) Taras Shevchenko [Taras Shevchenko]. *Nasha zemlia*. Ch. 1. S. 13–14 [in Ukrainian].
4. Grendzha-Donskyi V. (1927) Olha Kobylanska. Z pryvodu 40-litnoho yuvileiu literaturoznavchoi diialnosti [Olga Kobylanska. On the Occasion of the 40th Anniversary of Literary Activity]. *Nasha zemlia*. Ch. 10. S. 8–9 [in Ukrainian].
5. Grendzha-Donskyi V. (1927) Spyrydon Teodosiievych Cherkasenko. 50-litnii yuvilei narodzhennia i 25-litnii yuvilei literaturnoi pratsi [Cherkasenko Spyrydon Teodosiyovych. 50-year Anniversary of Birth and 25-year Anniversary of Literary Work]. *Nasha zemlia*. Ch. 1. S. 13–14 [in Ukrainian].
6. Grendzha-Donskyi V. (1927) Liudvyk Bethoven [Ludwig Beethoven]. *Nasha zemlia*. Ch. 3. S. 14 [in Ukrainian].
7. Dobosh I. (1995) Istoriia ukrainskoi zhurnalistyky Zakarpattia 20–30 rokiv XX st. [The History of Ukrainian Journalism in Transcarpathia in the 20s and 30s of the 20th Century]. Ivano-Frankivsk. 128 s. [in Ukrainian].
8. Kruk A. (1928) PARTURIUNT MONTEC, NASCITUR RIDICULUS MUS [PARTURIUNT MONTEC, NASCITUR RIDICULUS MUS] (p. Dm. Popovychyevi). *Nasha zemlia*. Ch. 2. S. 20. [in Ukrainian].
9. Kruk A. (1928) Buduimo na ... porozhni. Dumky pro pidkarpatsku literaturu [We are Building on ... Empty. Thoughts on Subcarpathian Literature]. *Nasha zemlia*. Ch. 1. S. 14–18 [in Ukrainian].
10. Kruk A. (1928) Aleksandr Dukhnovych [Oleksandr Dukhnovych]. Ch. 4. S. 1–4 [in Ukrainian].
11. Kruk A. (1928) Chudasiia. Klychut chesku politsiiu do literaturnoi dyskusii [They Call the Czech Police to a Literary Discussion]. *Nasha zemlia*. Ch. 2. S. 2–3 [in Ukrainian].
12. Kruk A. (1928) Novyi zhurnal [New Journal]. *Nasha zemlia*. Ch. 4. S. 8–9 [in Ukrainian].
13. Kruk A. (1928) Yuvyleinyi podarunok [Anniversary Gift]. *Nasha zemlia*. Ch. 5. S. 1–2 [in Ukrainian].
14. Lyst z Ukrainy [A Letter from Ukraine] (1928) *Nasha zemlia*. Ch. 10. S. 20 [in Ukrainian].
15. Lisovyi P. (1992) Komunistychna presa Zakarpattia 20–30-kh rokiv [The Communist Press of Transcarpathia in the 20s and 30s]. Lviv. 184 s. [in Ukrainian].
16. Masovi trusy v Bychkovi [Mass Riots in Bychkov] (1928) *Nasha zemlia*. Ch. 10. S. 22 [in Ukrainian].
17. Myshanych O. (1997) Ternovi kvity polonyn [The Thorny Flowers of the Meadows]. Povernennia. Kyiv. Vydavnytstvo Oberehy. S. 145–165 [in Ukrainian].
18. Na shcho? (Shevchenko v shkilnykh pidruchnykakh) [For what? (Shevchenko in School Textbooks) (1928) *Nasha zemlia*. Ch. 3. S. 4–5 [in Ukrainian].
19. Nevidomi dokumenty pro S. Rudanskoho (1928) [Unknown Documents about S. Rudansky]. *Nasha zemlia*. Ch. 10. S. 28–29 [in Ukrainian].
20. Politsiia zaboronyla prochytaty virsh Grendzhi-Donskomu (1928) [The Police Protected the Reading of Grendzha-Donskyi’s Poem] – Intsydent mizh avtorom i komisarom politsii. *Nasha zemlia*. Ch. 3. S. 6 [in Ukrainian].
21. Rudlovchak O. (1928) Nevtomnyi oratai zakarpatskoho zhurnalistykoho polia [A Tireless Speaker of the Transcarpathian Journalistic Field]. O. Dukhnovych. Tvary u 4 t. T. 3. Slovatske pedahohichne vydavnytstvo v Bratislavi. Viddil ukrainskoi literatury v Priashevi. S. 11–108 [in Ukrainian].
22. Sviatkuvannia yuvileiu Dukhnovycha [Dukhnovych’s Anniversary Celebration] (1928) *Nasha zemlia*. Ch. 3. S. 15 [in Ukrainian].
23. Ferents N. (1999) Rol zhurnalu *Nasha zemlia* v utverdzheni ukrainskoi natsionalnoi idei [The Role of the Journal “Our Land” in Establishing the Ukrainian National Idea]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva*. Zbirnyk naukovykh prats. Uzhhorodskiy derzh. universytet. Uzhhorod. Vyp. 1. S. 53–58 [in Ukrainian].

24. Ferents N. (2003) V. Grendzha-Donskyi yak redaktor zhurnalu *Nasha zemlia* [V. Grenzha-Donskyi as the Editor of the Journal "Our Land"]. Nadiia Ferents. *Poeziia i poety Zakarpattia: Literaturno-krytychni statii*. Uzhhorod. Mystetska liniia. S. 49–56 [in Ukrainian].
25. «Ya v Nashu zemliu vlozhyv svoiu dushu» [«I Put My Soul into «Our Land»] (2006) *Poetychni horyzonty Zakarpattia*. Uzhhorod. Vydavnytstvo «Mystetska liniia». S. 82–89 [in Ukrainian].

LITERARY CRITICISM IN THE JOURNAL "OUR LAND"

Abstract. The article examines the issues and genre features of literary criticism on the pages of the journal "Our Land". It is emphasized that the journal stood on Sobornytski positions, defended the opinion that Transcarpathia is part of Ukrainian land, Transcarpathians are Ukrainians, and fought against denationalization. The authors of literary and critical articles constantly emphasized the historical commonality of the population on both sides of the Carpathians, opposed Czechization, Russification, the so-called Ruthenism, supported by the occupation authorities, defended the Ukrainian language, promoted Ukrainian culture, and conducted polemics with anti-Ukrainian publications. The journal's contribution to the revival of Ukrainian culture is difficult to overestimate. The journal promoted the works of the classics of Ukrainian literature T. Shevchenko, I. Franko, Lesya Ukrainka, M. Kotsyubynskyi, who awakened national consciousness, emphasized that they are all representatives of the Ukrainian people, of which Transcarpathia is a part. The journal printed works that could not be printed in Soviet Ukraine at that time, we mean the poems of P. Tychna "Chauvinist", "And it will be so", "Right outside the village". The most common genres of literary criticism of the journal "Our Land" were literary and critical reviews, jubilee articles, literary portraits, reports describing the circumstances the progress of cultural events dedicated to outstanding artists and events, informative messages with short annotations. Literary criticism in the journal was most often represented by Augustyn Kruk and Vasyl Grenzha-Donskyi. The journal published articles by well-known Ukrainian literary experts from other regions of Ukraine. The article states that a certain idea about fiction and its critical perception is provided by the permanent columns of "Our land" "Literary and artistic chronicle", "Across Pidkarpattia", "From Soviet Ukraine". It should be emphasized that the level of contemporary literary criticism of the journal is inferior to the level of literature itself.

Keywords: A. Kruk, V. Grenzha-Donskyi, O. Dukhnovych, T. Shevchenko, journal "Our Land", criticism.

© Ференц Н., 2024 р.

Надія Ференц – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; nadia.ferenc@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-8598-5387>

Nadia Ferenc – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Literature Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; nadia.ferenc@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-8598-5387>